

Súd: Najvyšší správny súd SR
Spisová značka: 7Ssk/20/2024
Identifikačné číslo súdneho spisu: 5023200158
Dátum vydania rozhodnutia: 18. 12. 2024
Meno a priezvisko sudcu, VSÚ: Mgr. Michal Novotný
ECLI: ECLI:SK:NSSSR:2024:5023200158.1

ROZSUDOK V MENE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Najvyšší správny súd Slovenskej republiky v senáte zloženom zo sudcov: Michal Novotný (sudca spravodajca) ako predseda senátu, JUDr. Jana Martinčeková ako členka senátu a JUDr. Martin Tiso ako člen senátu vo veci žalobcu: D. F., U.. XX. G. XXXX, U. XXXX/XX, N. L., zastúpeného: JUDr. Peter Svrček, advokát, K. A. Medveckého 1503/1, Ružomberok, proti žalovanej: Sociálna poisťovňa, ústredie, Ul. 29. augusta 8 a 10, Bratislava, o preskúmanie rozhodnutia z 15. marca 2023, č. XXX XXX XXXX X, o kasačnej sťažnosti proti rozsudku Správneho súdu v Banskej Bystrici č. k. ZA-29Sa/6/2023-66 zo 7. decembra 2023 takto

rozhodol:

- Návrh na prerušenie kasačného konania sa zamieťa.
- Kasačná sťažnosť žalobcu sa zamieťa.
- Účastníkom sa nepriznáva nárok na náhradu trov kasačného konania.

odôvodnenie:

I.

Administratívne konanie a konanie pred správnym súdom

1. Z administratívnych spisov žalovanej vyplýva, že žalobca v ranných hodinách 6. júna 2017 utrpel úraz, keď pri preliezaní múrika vysokého približne 1 m spadol na zem a poškodil si krčnú chrbticu a miechu. V takomto stave ho priviezla rýchla zdravotná pomoc na príjem Nemocnice s poliklinikou v Dolnom Kubíne. Lekár v prijímacej správe poznamenal, že žalobca bol pri prijatí „v ebriete“ (teda pod vplyvom alkoholu). Požitie alkoholu neskôr potvrdil sám žalobca v žiadostiach o výplatu nemocenského. Dňa 5. júna 2018 žalobca požiadal žalovanú o výplatu invalidného dôchodku. Jeho zdravotný stav posúdil posudkový lekár pobočky žalovanej v Dolnom Kubíne, ktorý svoje závery vyjadril v odbornom posudku o invalidite z 5. septembra 2018. Za rozhodné ochorenie určil poškodenie miechy podľa kapitoly VI oddielu B položky 7 písm. c) prílohy č. 4 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov. Tomu priradil mieru poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť 75 %. V neskoršom posudku z 1. októbra 2018, ktorý vypracoval po prejednaní veci za prítomnosti žalobcu, posudkový lekár okrem toho doplnil, že invalidita vznikla v dôsledku požitia alkoholu. K tomu odkázal na obsah prepúšťacej správy z kliniky neurochirurgie Ústrednej vojenskej nemocnice v Ružomberku zo 16. júna 2017, ale tiež na správu Policajného zboru, podľa ktorej sa vylúčilo cudzie zavinenie.

2. Ústredie žalovanej rozhodnutím z 29. októbra 2018 priznalo žalobcovi invalidný dôchodok v sume 204 € mesačne. V odôvodnení vysvetlilo, že invalidný dôchodok by na základe priemerného osobného mzdového bodu, obdobia dôchodkového poistenia a miery invalidity mal dosahovať 393,60 €. Malo však za to, že úraz sa žalobcovi stal, keď pod vplyvom alkoholu spadol z preliezaného múrika. Podľa ústredia sa tak stal invalidným v dôsledku stavu, ktorý si privodil požitím alkoholu, kvôli čomu mu podľa § 111 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. patrí len jedna polovica z takto vypočítaného invalidného dôchodku, zvýšená podľa § 82 a § 293dx cit. zák. Neskorším rozhodnutím z 28. novembra 2018 ústredie valorizovalo invalidný dôchodok od 1. januára 2019 a ďalším rozhodnutím z 2. novembra 2020 ho od 1. januára 2019

zvýšilo na 216,30 € a od 1. januára 2020 na 223,90 €, pretože na základe čl. 57 nariadenia č. 883/2004 o koordinácii predpisov sociálneho zabezpečenia zohľadnilo aj doby poistenia kratšie ako jeden rok, ktoré žalobca získal v Nemecku, Rakúsku a Česku.

3. Proti rozhodnutiu z 29. októbra 2018 podal žalobca odvolanie, v ktorom okrem iného namietol, že už od r. 2001 mal problémy s chrbticou, ktoré sa zhoršovali; ak by sa mu poskytla zdravotná starostlivosť, mohlo sa úrazu predísť. Okrem toho nesúhlasil s ustálenou príčinou pádu: trval na tom, že z múrika riadne zoskočil na päť, pri doskoku však ucítil výraznú bolesť v chrbtici, načo stratil vedomie a spadol. Generálny riaditeľ žalovanej rozhodnutím zo 6. augusta 2019 odvolaniu nevyhovel (hoci formálne zmenil jeho výrok), pretože vplyv alkoholu na úraz bol dostatočne zdokumentovaný a lekárske správy a nálezy nesvedčili o takých problémoch s chrbticou pred úrazom, ktoré by opodstatňovali invaliditu. Krajský súd v Žiline však rozsudkom sp. zn. 29 Sa 35/2019 zrušil toto rozhodnutie a vytkol žalovanej, že v samotnom rozhodnutí riadne nevysvetlila mechanizmus vzniku úrazu. Zdôraznil, že ustanovenie § 111 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. vyžaduje, aby úraz bol v príčinnej súvislosti s vplyvom alkoholu; nestačí, že úraz sa stal v čase, kedy bola zranená osoba pod jeho vplyvom. Zároveň však krajský súd súhlasil so žalovanou, že mieru vplyvu alkoholu netreba dokazovať len vyšetrením krvi, a uložil jej zisťovať, či alkohol spôsobil zníženie ovládacích schopností žalobcu a tak prispel k vzniku úrazu.

4. Žalovaná v ďalšom konaní zadovážila znalecký posudok G. G. M. č. 23/2020 z 23. júna 2020, ktorý v podstate ustálil, že o vplyve alkoholu svedčia práve vzniknuté poranenia. Tie sú dôsledkom zníženia fyzických a psychických schopností, ktoré nastali kvôli vplyvu alkoholu, pričom znalec predpokladal, že žalobca javil známky strednej opitosti. Za triezva by si pri páde z jedného metra nemohol privodiť zranenia takého typu a takého rozsahu, aké si privodil. Na základe toho znaleckého posudku posudkový lekár ústredia žalovanej (pracoviska v Žiline) vypracoval nový odborný posudok o invalidite z 3. júla 2020, v ktorom zhrnul závery znalca a zotrval na názore, že invalidita je dôsledkom stavu, ktorý si žalobca privodil požitím alkoholu. Vychádzajúc z tohto odborného posudku generálny riaditeľ žalovanej rozhodnutím z 9. júla 2020 rozhodol rovnako ako v predošlom rozhodnutí. Aj toto rozhodnutie však zrušil Krajský súd v Žiline rozsudkom sp. zn. 24 Sa 26/2020, v ktorom vytkol, že z odpovedí znalca nebolo zrejmé, z akých rozhodných okolností vychádzal pri určení miery opitosti. Podľa názoru súdu pri nezistení hladiny alkoholu v krvi treba stupeň opitosti určiť na základe iných znakov.

5. Žalovaná na to doplnila dokazovanie doplnením znaleckého posudku z 20. februára 2023. Na základe anamnézy, ktorú urobili lekári pri príjme, ale aj dostupnej zdravotnej dokumentácie v ňom znalec naďalej považoval za preukázané, že žalobca bol pod vplyvom alkoholu v čase, keď sa mu stal úraz. Podľa znalca „práve požitie alkoholu spôsobilo také zníženie fyzických a psychických schopností menovaného, v dôsledku ktorých došlo k vzniku uvedených zranení a následne aj invalidity“. Práve stredná opitosť sa totiž vyznačuje okrem iného nekoordinovanými pohybmi či narušenou chôdzou. Znalec nepredpokladal, že by žalobca „triezvy liezol na 1m múrik“ a „že ak by aj spadol, tak by si spôsobil v triezvom stave uvedené poranenia. Išlo o 50 ročného muža, ktorý by mal mať pomerne dobré obranné mechanizmy, komplexnú koordináciu, reflexy, ktoré by sa uplatnili pri páde. Skôr pri páde z 1 m múrika v triezvom stave by došlo k zlomenine predlaktia, zápästia, alebo členka, alebo len k odreninám“.

6. Na základe tohto znaleckého posudku posudkový lekár opätovne posúdil stav žalobcu a v novom odbornom posudku o invalidite z 9. marca 2023 mieru poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť určil opätovne na 75 % kvôli rozhodujúcemu postihnutiu podľa už cit. kap. VI odd. B pol. 7 písm. a) prílohy č. 4 zákona č. 461/2003 Z. z. Taktiež uviedol, že «podľa prepúšťacej správy z ortopedického oddelenia, kde bol žalobca prijatý v deň úrazu, je dokumentovaná ebrieta, foetor ex ore (t. j. zápach z úst). Žalobca sám na tlačive „Hlásenie úrazu na účely nemocenského“ v bode 6. - V čase vzniku úrazu som bol(a) pod vplyvom alkoholu alebo iných omamných látok: označil „áno“ s dopísaním „mierne“». Funkčný nález na chrbtici pred úrazu v júni 2017 podľa posudkového lekára neopodstatňoval uznanie invalidity, objektívne neurologicky nebolo pred úrazom dokumentované trvalé ťažké postihnutie funkcie a často recidivujúce, dlhotrvajúce prejavy dráždenia nervov a svalov, ťažká porucha statiky alebo dynamiky chrbtice. Na podklade tohto posudku generálny riaditeľ v tu preskúmanom rozhodnutí z 15. marca 2023 znova zotrval na názore, že invalidita žalobcu vznikla v dôsledku požitia alkoholu, preto mu podľa § 111 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. patrí len polovica sumy invalidného dôchodku.

7. Proti tomuto rozhodnutiu podal žalobca správnu žalobu, v ktorej zotrval na názore, že príčinou jeho invalidity bolo predchádzajúce poškodenie krčnej chrbtice, nie vplyv alkoholu. Zníženie invalidného dôchodku na polovicu v zmysle § 111 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. podľa neho prichádzalo do úvahy, len ak požitie alkoholu bolo jedinou príčinou vzniku invalidity. Túto správnu žalobu však správny súd zamietol tu napadnutým rozsudkom č. k. ZA-29Sa/6/2023-66. V odôvodnení odkázal na rozsudok sp. zn. 29 Sa 35/2019, v ktorom správny súd pripustil, že hladinu alkoholu v krvi možno zistiť odberom a vyšetrením krvi, dychovou skúškou prístrojom, ale aj určením stupňa opitosti lekárom

podľa medicínskych klinických príznakov. Ustanovenie § 111 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. pritom predpokladá len požitie alkoholu, nie aj určitého minimálneho množstva. Požitie alkoholu počas konanie pred žalovanou nepopieral ani sám žalobca, správny súd tak túto skutočnosť nepovažoval za spornú. Doplnenie znaleckého posudku z 20. februára 2023 podľa správneho súdu odstránilo nejasnosti ohľadom mechanizmu pádu a vplyvu alkoholu na poškodenie zdravia. Konštatuje sa v ňom totiž porucha koordinácie a spomalenie telesných pohybov, zníženie pozornosti či kritickosti. Posudkový lekár sa tiež dostatočne vyrovnal s vplyvom predchádzajúceho poškodenia krčnej chrbtice na možný vznik invalidity. Námietku žalobcu, že úraz vznikol kvôli strate vedomie pri doskoku z múrika a že na túto okolnosť si spomenul až neskôr, považoval správny súd za účelovú. To, že žalobca z múrika spadol, sa totiž konštatuje aj v zápisnici o ústnom pojednávaní 1. októbra 2018 pred posudkovým lekárom, ktorú žalovaný bez námietok podpísal. Žalovaná tak správne ustálila, že žalobca sa stal invalidným v dôsledku stavu, ktorý si privodil sám požitím alkoholu. Pre taký prípad ustanovenie § 111 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. žalovanej ukladá priznať invalidný dôchodok len v polovičnej výške a nedáva jej oprávnenie uvažovať, či k zníženiu pristúpi.

II.

Kasačná sťažnosť a vyjadrenia k nej

8. Včas podanou kasačnou sťažnosťou sa žalobca domáha zrušenia tohto rozsudku a vrátenia veci na ďalšie konanie. V súvislosti s ustanovením § 111 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. zopakoval svoje námietky, že 1. žalovaná ako orgán verejnej správy musí skúmať príčinnú súvislosť medzi požitím alkoholu a vznikom invalidity a 2. pochybuje o súlade tohto ustanovenia s Ústavou Slovenskej republiky. (1.) Podľa žalobcu gramatický výklad tohto ustanovenia vedie k záveru, že sa môže uplatniť, len ak bolo požitie alkoholu rozhodujúcou príčinou vzniku invalidity. Hlavnou príčinou vzniku jeho invalidity však bolo predchádzajúce ochorenie chrbtice. Takisto súdy v predchádzajúcich zrušujúcich rozsudkoch vychádzali z toho, že treba skúmať mieru ovplyvnenia alkoholom a až na základe toho rozhodnúť, či možno použiť cit. ust. § 111 ods. 1. Správny súd však v napadnutom rozsudku uviedol, že pri zistení požitia alkoholu nemá žalovaná na výber, či danú normu aplikuje. Podľa žalobcu tak správne súdy nevykladajú normu jednotne. (2.) K otázke nesúladu tohto ustanovenia s ústavou žalobca zdôraznil, že zákonodarca tu vybral len dva druhy nežiaduceho konania, aj keď existujú aj iné (napr. prejedanie, nezdravé stravovanie, fajčenie, absencia pohybu), s ktorými rovnakú sankciu nespája. Na takéto rozlišovanie nie je racionálny dôvod, a preto je tým porušený princíp rovnosti, podľa ktorého sa v obdobných prípadoch musí postupovať obdobne. Ďalej žalobca vyjadril názor, že ustanovenie § 111 ods. 1 cit. zák. v skutočnosti normuje sankciu, ktorá nie je určitá, pri každom poistencovi bude iná (v závislosti od výšky a trvania poberania invalidného dôchodku) a niektorí budú za svoje konanie sankcionovaní aj niekoľko rokov. V porovnaní napr. s peňažným trestom za trestné činy ide o neprimeranú sankciu. Uvedené ustanovenie navyše nerozlišuje prípad, kedy išlo o jednorazové zlyhanie poistenca. Podľa žalobcu tak môže byť v rozpore s čl. 1 ods. 1 a čl. 13 ods. 3 ústavy, a preto navrhol, aby kasačný súd prerušil konanie a podal návrh Ústavnému súdu Slovenskej republiky.

9. Žalovaná navrhla kasačnú sťažnosť zamietnuť, keďže rozhodnutie správneho súdu považuje za správne.

III.

Posúdenie veci kasačným súdom

10. Najvyšší správny súd Slovenskej republiky ako súd kasačný (§ 438 ods. 2 SSP) preskúmal napadnutý rozsudok v celom rozsahu (§ 453 ods. 1 SSP) a predchádzajúce konanie pred správnym súdom bez nariadenia pojednávania (§ 455 SSP) bez ohľadu na uplatnené sťažnostné body (§ 453 ods. 2 v spojení s § 203 ods. 2 SSP).

III.A K námietke príčiny vzniku invalidity

11. Predmetom prieskumu v prerokovanej veci je rozhodnutie žalovanej, ktorým žalobcovi priznala len zníženú sumu invalidného dôchodku, keďže sa stal invalidným v dôsledku stavu, ktorý si sám privodil požitím alkoholu. Podľa § 70 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. má poistenec nárok na invalidný dôchodok, ak sa stal invalidný, získal počet rokov dôchodkového poistenia uvedený v § 72 a ku dňu vzniku invalidity nespĺňa podmienky nároku na starobný dôchodok alebo mu nebol priznaný predčasný starobný dôchodok. Podľa § 71 ods. 1 cit. zák. je poistenec invalidný, ak pre dlhodobu nepriaznivý zdravotný stav má pokles schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o viac ako 40 %. Miera poklesu tejto schopnosti je uvedená v prílohe č. 4 (ods. 5) a určuje sa podľa druhu zdravotného postihnutia, ktoré je rozhodujúcou príčinou dlhodobu nepriaznivého zdravotného stavu, so zreteľom na závažnosť ostatných zdravotných postihnutí (ods. 6). Podľa § 73 ods. 1 cit. zák. sa potom suma invalidného dôchodku poistenca, ktorý má percentuálny pokles tejto schopnosti o viac ako 70 %, určí ako súčin priemerného osobného mzdového bodu, obdobia dôchodkového poistenia získaného ku dňu vzniku nároku na invalidný dôchodok, ku

ktorému sa pripočíta obdobie od vzniku nároku na invalidný dôchodok do dovŕšenia dôchodkového veku a aktuálnej dôchodkovej hodnoty. Zároveň podľa § 111 ods. 1 cit. zák. platí, že suma invalidného dôchodku sa kráti o polovicu, ak sa poistenec stal invalidným v dôsledku stavu, ktorý si privodil sám požitím alkoholu alebo v dôsledku zneužitia iných návykových látok.

12. Zo zisteného skutkového stavu je zrejmé (a v kasačnom konaní nebolo sporné), že žalobca má zdravotné postihnutie, ktoré opodstatňuje jeho invaliditu v zmysle § 71 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. Sporným zostalo, či boli dôvody na použitie cit. § 111 ods. 1 tohto zákona. Správny súd v napadnutom rozsudku dostatočne jasne a presvedčivo vysvetlil, prečo považuje za správny záver žalovanej, že žalobca v čase úrazu bol pod vplyvom alkoholu (prijímacia správa lekára, prejav žalobcu v žiadosti o nemocenské), čo nepopieral ani on sám. Kasačný súd sa stotožňuje aj s názorom žalobcu, že podmienkou obmedzenia sumy dávky podľa cit. ustanovenia je, aby invalidita nastala práve v dôsledku toho, že požil alkohol. Podľa judikatúry je úlohou žalovanej preukázať, že požitie alkoholu u danej osoby spôsobilo také zníženie fyzických a psychických (rozlišovacích a ovládacích) schopností, že si tým privodila úraz spôsobujúci invaliditu. Nie každá invalidita, ktorá vznikla po požití alkoholu, musí byť jeho dôsledkom, ale musí medzi nimi existovať príčinná súvislosť (porov. napr. rozsudky Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 7 So 17/2012 alebo sp. zn. 1 So 23/2013). O takú príčinnú súvislosť ide vtedy, ak zníženie fyzických a psychických schopností pod vplyvom alkoholu sa prejavilo tým, že poškodený sa ocitol v riziku, ktorému by sa bez tohto vplyvu vyhol, alebo nebol schopný zabrániť následkom, ktorým by bez tohto vplyvu mohol zabrániť alebo ich aspoň obmedziť. Inak povedané, následky úrazu sú v príčinnej súvislosti s vplyvom alkoholu, ak by bez tohto vplyvu boli tieto následky aspoň sčasti miernejšie (tzv. *condicio sine qua non*, ktorý je štandardným testom príčinnej súvislosti, porov. napr. uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 7 Cdo 77/2022, ale aj Novotná, M. O kauzalite, jej ustálení a špecifických prípadoch kauzality. In: *Súkromné právo 2/2023*, s. 38).

13. Skoršie zrušujúce rozsudky sp. zn. 29 Sa 35/2019 a 24 Sa 26/2020 žalovanej vytkli nedostatočné odôvodnenie záveru o použití ustanovenia § 111 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. a chýbajúce dokazovanie, ktoré by potvrdilo existenciu príčinnej súvislosti medzi zisteným požitím alkoholu a poškodením zdravia žalobcu, ktoré je príčinou invalidity. Už správny súd v tu napadnutom rozsudku však dostatočne objasnil, že doplnením znaleckého posudku z 20. februára 2023 znalec zrozumiteľne potvrdil túto príčinnú súvislosť. Znalec ozrejmil, že v triezvom stave by si žalobca nespôsobil zranenia v takom rozsahu a takého druhu, aké u neho nastali. Žalobca ako 50 ročný muž by podľa znalca mal pomerne dobré obranné mechanizmy, komplexnú koordináciu a reflexy, ktoré by za triezva uplatnil pri páde. Inak povedané, žalobca by sa reflexívne alebo cielene pred pádom chránil rukami, čo by mohlo viesť k ich zlomenine, pomliaždenine alebo odrenine, no nie k úrazu krčnej chrbtice. Práve vplyv požitého alkoholu na žalobcu znamenal zníženie a oslabenie jeho (obránných a ochranných) schopností, ktoré takéto zranenia umožnili. Len v záujme úplnosti treba dodať, že otázka príčinnej súvislosti by skutočne mohla a mala byť vyriešená inak, ak by bola opodstatnená obrana žalobcu, že z múrika nespadol, ale zoskočil a pri doskoku stratil vedomie. Potom by totiž zníženie a oslabenie jeho schopností bolo dôsledkom bezvedomia, nie vplyvu alkoholu. Správny súd sa však správne nestotožnil s touto obranou, pretože odporovala žalobcovým vyjadreniam počas konania pred žalovanou, osobitne na ústnom pojednávaní 1. októbra 2018.

14. Kasačný súd sa tak zhoduje so správnym súdom, že žalovaná v tu preskúmanom rozhodnutí odstránila skôr vytýkané nedostatky dokazovania a správne ustálila, že žalobcov úraz (poškodenie krčnej chrbtice) je v priamej príčinnej súvislosti s jeho stavom (zníženými a oslabenými fyzickými a psychickými schopnosťami), ktorý si privodil požitím alkoholu. Rovnako žalovaná ustálila, že pred týmto úrazom žalobca netrpel takým zdravotným postihnutím, ktoré by opodstatňovalo invaliditu; takisto žiaden z posudkov nezistil, že by dovtedajšie problémy žalobcu s chrbticou uľahčili alebo zhoršili vznik jeho úrazu. Na základe toho sa kasačný súd stotožňuje so správnym súdom aj so žalovanou, že boli splnené podmienky obmedzenia sumy invalidného dôchodku podľa § 111 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. Ak sú naplnené znaky hypotézy (skutkovej podstaty) tejto normy, žalovaná nemôže voľne uvažovať, či k zníženiu pristúpi alebo nie. Skoršie zrušujúce rozsudky súdov však v tomto smere neuviedli nič iné - všetky totiž vychádzali z konceptu príčinnej súvislosti medzi vplyvom požitého alkoholu a utrpeným poškodením zdravia, no ani v jednom z nich neprejavil správny súd názor, že ak je takáto príčinná súvislosť preukázaná, žalovaná má na výber, či pristúpi k obmedzeniu sumy invalidného dôchodku alebo nie. Preto nemožno súhlasiť s námietkou, že by sa správny súd v napadnutom rozsudku odklonil od právnych názorov vyjadrených v skorších zrušujúcich rozsudkoch správnych súdov v tejto veci.

III.B Námietka nesúladu § 111 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. s ústavou

15. Na úvod treba poznamenať, že žalobca explicitne odkazuje iba na čl. 1 ods. 1 a čl. 13 ods. 3 ústavy. Podľa čl. 1 ods. 1 ústavy je Slovenská republika zvrchovaný, demokratický a právny štát,

ktorý sa neviaže na nijakú ideológiu ani náboženstvo. Podľa konštantnej judikatúry ústavného súdu toto ustanovenie vyjadruje „najvšeobecnejší princíp“, ktorý sa v Slovenskej republike uplatňuje a od ktorého sa odvíjajú jednotlivé základné práva a slobody, ktorých porušením automaticky dochádza aj k porušeniu toho princípu (napr. PL. ÚS 1/2017). Podľa čl. 13 ods. 3 ústavy zákonné obmedzenia základných práv a slobôd musia platiť rovnako pre všetky prípady, ktoré spĺňajú ustanovené podmienky. Článok 13 ústavy celkovo tiež vyjadruje univerzálnu normu, ktorá stanovuje všeobecné kritériá možného obmedzenia základných práv a slobôd (napr. PL. ÚS 10/2013). Oba články ústavy sú všeobecnými normami, ktoré ako také majú charakter všeobecných ústavných princípov, a ktoré nadobúdajú svoj konkrétny zmysel až v spojení s konkrétnymi dotknutými základnými právami a slobodami. Nemajú však charakter základného práva a slobody, ktorého ochrany by sa bolo možné samostatne domáhať pred ústavným súdom (porov. napr. I. ÚS 518/2013, PL. ÚS 14/2014, PL. ÚS 19/2018).

16. Hoci žalobca žiadne konkrétne ústavné právo, ktoré by mohlo byť dotknuté, neoznačil, mohlo by byť „v hre“ právo na primerané hmotné zabezpečenie pri nespôsobilosti na prácu podľa čl. 39 ods. 1 ústavy. Priznanie a vyplácanie invalidného dôchodku podľa zákona č. 461/2003 Z. z. totiž predstavuje realizáciu uvedeného základného práva (napr. III. ÚS 10/2018). Treba však zdôrazniť, že podoba a obsah hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv v podstatnej miere závisí od ekonomických a hospodárskych možností štátu. Zároveň je pre ne podstatné, že sa ich podľa čl. 51 ods. 1 ústavy možno domáhať len v medziach zákonov, ktoré tieto ustanovenia vykonávajú. Zákonodarcu má tak väčší priestor na uváženie, v akom rozsahu, kvalite a za akých podmienok ich bude garantovať (bližšie pozri napr. PL. ÚS 19/08, PL. ÚS 11/2013, PL. ÚS 12/2014, PL. ÚS 9/2018, PL. ÚS 1/2023). Pri obmedzení týchto práv postačuje, ak právna úprava sleduje nejaký legitímny cieľ a robí tak spôsobom, ktorý možno označiť za rozumný prostriedok na jeho dosiahnutie, hoci nemusí ísť o ten najvhodnejší (napr. PL. ÚS 16/2018). Proporcionalitu nerovnosti v sociálnych vzťahoch ústavný súd hodnotí z hľadiska cieľa právnej úpravy a racionality jej dôvodov. Neústavnosť pritom signalizuje až extrémna disproporcionalita, resp. zásah do samotného jadra do práva podľa čl. 39 ústavy (porov. PL. ÚS 1/2023).

17. Ustanovenie § 111 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. je prejavom hodnotovej voľby zákonodarcu pristúpiť odlišne k situáciám, kedy určité zdravotné postihnutie vznikne v dôsledku toho, že sa poškodený sám dostal do stavu opitosti alebo pod vplyv omamných látok. Takáto hodnotová voľba je v súlade s hodnotovými voľbami v iných odvetviach právneho poriadku (hodnotová jednotnosť právnej úpravy takýchto situácií). Aj v iných právnych odvetviach totiž zákonodarcu zohľadňuje to, že sa osoba priviedla do stavu opitosti alebo pod vplyv omamných látok (napr. trestný čin opilstva podľa § 363 Trestného zákona, zbavenie sa zodpovednosti zamestnávateľa za škodu pri pracovnom úraze, ak príčinou škody bolo, že bol zamestnanec pod vplyvom alkoholu, podľa § 196 Zákonníka práce a pod.). Podľa kasačného súdu je základom tejto hodnotovej voľby úvaha, že alkohol a (niektoré) omamné látky sú síce dostupné, ale zároveň je o nich známe, že znižujú rozlišovacie a ovládacie schopnosti človeka. Ak teda človek takéto látky dobrovoľne požíva, dobrovoľne a vedome znižuje svoje schopnosti, čím zvyšuje riziko ohrozenia seba, ale aj svojho okolia. Ako už bolo vysvetlené vyššie, zvýšenie rizika znamená, že poškodenie zdravia sa stáva pravdepodobnejším, teda môže vzniknúť aj v okolnostiach, kedy by za triezva nevzniklo, prípadne sa môže prejavovať vážnejšími následkami, akým by sa za triezva dalo vyhnúť. Ak potom zákonodarcu nespôsobilosť na prácu, ktorá vznikla v dôsledku tohto vyššieho rizika, ktorému sa poškodený vystavil požívaním alkoholu a omamných látok, hodnotí inak než nespôsobilosť vzniknutú rizikom, ktorému sa nemohol vyhnúť ani za triezva, nemožno na tomto rozlišovaní vidieť nič extrémne nerozumné alebo disproporčné z hľadiska čl. 39 ods. 1 ústavy.

18. Okrem toho treba vnímať, že ustanovenie § 111 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. sa týka len stavov zníženia spôsobilosti ovládať svoje konanie v dôsledku požitia alkoholu alebo omamných látok. Obmedzenie sumy dávky podľa citovaných ustanovení sa netýka prípadov, kedy sú choroby podmieňujúce invaliditu priamym následkom požívania alkoholu, iných návykových látok alebo aj nezdravých životných štýlov (porov. napr. kapitolu V pol. 7 prílohy č. 4 cit. zák. - duševné poruchy a poruchy správania spôsobené užívaním psychoaktívnych látok, ako alkoholizmus alebo toxikománia). Z tohto dôvodu neobstojí porovnávanie stavov uvedených v tomto ustanovení s následkami spôsobených dlhodobými škodlivými návykmi ako fajčenie, nezdravá strava či nedostatok pohybu, na ktoré poukazuje žalobca. Ani fajčenie, ani nezdravá strava ani nedostatok pohybu nespôsobujú zníženie ovládacích alebo rozlišovacích schopností, kvôli ktorým by človek nedokázal reagovať na hroziace ohrozenia alebo by dokázal reagovať len nedostatočne. Okrem toho, aj keby k takým zníženiám viedli, nástup ich účinkov je omnoho dlhobohjši, pozvoľnejší a tým aj menej predvídateľný. Naproti tomu nástup účinkov alkoholu a omamnej látky je krátkodobý, takmer okamžitý, čím sú jeho následky pre požívateľa omnoho predvídateľnejšie a ľahšie sa im dá vyhnúť). Žalobcom zvolený komparátor s inými civilizačnými chorobami tak kasačný súd nepovažuje za vhodný.

19. Konečne, kasačný súd sa nestotožňuje ani s námietskou žalobcu, že dotknuté ustanovenie predstavuje neurčitú a neprimeranú sankciu. Ustanovenie § 111 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. je totiž (negatívnu) podmienkou nároku na plný invalidných dôchodok. Obmedzenie sumy dávky sa posudzuje spolu s ostatnými podmienkami na jej priznanie, pretože až naplnením všetkých zákonných podmienok vzniká nárok na príslušnú dávku, teda aj na invalidný dôchodok ako dávku invalidného poistenia [porov. § 109 ods. 1 v spojení s § 13 ods. 2 písm. b) prvým bodom cit. zák.]. Podmienku, že invaliditu si žiadateľ nespôsobil tým, že sa sám dostal do stavu opitosti, obsahoval zákon č. 461/2003 Z. z. skôr ako sa stal žalobcov úraz, teda sa ho ani nedotkla spätne. Obmedzenie sumy jeho invalidného dôchodku tak nie je následnou ujmou na už vzniknutom nároku žalobcu, pretože v tomto prípade mu na základe § 111 ods. 1 cit. zák. ani nemohol vzniknúť iný nárok než nárok v takto obmedzenej sume. V tomto prípade tak do úvahy neprichádza ani prípadný zásah do práva vlastníť majetok, za ktorý sa podľa ústavného súdu, ktorý vychádza z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva, považujú až priznané nároky alebo tzv. legitímne očakávania (napr. rozsudok z 8. januára 2009, Valkov proti Bulharsku, sťažnosť č. 2033/04; rozsudok z 7. júla 2011, Stummer proti Rakúsku, sťažnosť č. 37452/02; podobne nález ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 27/2014). Legitímne očakávania «poskytujú ochranu podľa čl. 1 ods. 1 dodatkového protokolu [k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd] určitej nezávisle existujúcej „majetkovej“ hodnote („asset“), ktorá však sama osebe musí mať dostatočný základ vo vnútroštátnom práve » (porov. nález sp. zn. PL. ÚS 8/2017). Judikatúra ESĽP tiež špecificky zdôrazňuje, že ustanovenie čl. 1 dodatkového protokolu nezaručuje právo na sociálne dávky (výhody) v určitej výške (porov. z nedávneho obdobia napr. rozhodnutie zo 17. októbra 2024, Gorbatko proti Ukrajine, sťažnosť č. 78382/12; rozhodnutie z 8. marca 2022, Traina Berto a ďalší proti Taliansku, sťažnosť č. 75505/12; rozsudok z 1. septembra 2022, P. C. proti Írsku, sťažnosť č. 26922/19). Vzhľadom na to, že ustanovenie § 111 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. upravuje už samotnú výšku, v akej vznikne nárok na invalidný dôchodok v tam upravených prípadoch, nemožno povedať, že by nárok žalobcu na vyššiu dávku mal povahu už nadobudnutého majetku či legitímneho očakávania v uvedenom zmysle.

IV.

Záver

20. Zo všetkých uvedených dôvodov kasačný súd dospel k záveru, že nie je daný žiaden zo zákonných dôvodov kasačnej sťažnosti v zmysle § 440 SSP, a tak ju podľa § 461 SSP rozsudkom (§ 457 ods. 1 SSP) zamietol. Ešte predtým však zamietol jeho návrh na prerušenie konania podľa 100 ods. 1 písm. b) SSP.

21. O trovách bolo rozhodnuté podľa § 167 a § 168 v spojení s § 467 ods. 1 SSP, keď žalobca vo veci úspech nemal a žalovaná ho sice mala, kasačný súd však nezistil výnimočné dôvody, aby sa jej nárok na náhradu trov priznal.

22. Toto rozhodnutie prijal kasačný súd v senáte pomerom hlasov 3:0 (jednomyseľne).

Poučenie:

Proti tomuto rozsudku nie je prípustný opravný prostriedok.